

ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENTET
Postboks 8019 Dep

0030 OSLO

Deres referanse
21/1215-1

Vår referanse
21/02085-2

Dato
02.08.2021

Høringssvar - endring i sosialtjenesteloven § 51 a om bestemmelser ved allmennfarlig smittsom sykdom

Vi viser til høringsbrev av 26. mai 2021 og tilhørende høringsnotat om forslag til endringer i sosialtjenesteloven § 51 a om bestemmelser ved allmennfarlig smittsom sykdom.

I mars 2020 fikk sosialtjenesteloven tilføyd en ny lovbestemmelse § 51 a som gir adgang til å gi forskrifter om unntak ved allmennfarlig smittsom sykdom mv. Arbeids- og sosialdepartementet foreslår nå å endre sosialtjenesteloven § 51 a fjerde ledd for å styrke beredskapen på området. Formålet er å kunne håndtere eventuelle kritiske situasjoner knyttet til utbetaling av økonomisk sosialhjelp som følge av covid-19 eller fremtidige utbrudd av annen allmennfarlig smittsom sykdom. Av beredskapshensyn inneholder høringsnotatet også tentative utkast til forskrifter. Frist for å sende inn hørings svar er 4. august 2021.

Datatilsynet har gjennomgått høringsnotatet med forslag til lovendringer og forskrifter. Våre merknader knytter seg hovedsakelig til de deler av forslaget som gjelder helautomatisert saksbehandling. Nedenfor følger våre kommentarer til de aktuelle punktene i høringsnotatet.

Til punkt 3.2 Utforming av forskriftshjemmel

Departementet mener forskriftshjemmelen i sosialtjenesteloven § 51 a fjerde ledd bør ta utgangspunkt i et behov for raskt å kunne håndtere en uvanlig stor saksmengde, samtidig som tjenestemottakernes umiddelbare livsoppholdsutgifter dekkes. I tilfelle det blir ønskelig å utrede om en forskuddsordning kan være en teknisk løsning, med digital søknad og helautomatisk saksbehandling og utbetaling, foreslår departementet at det kan gis forskrift om automatisert behandling av søknader om forskudd på økonomisk stønad. Forslaget til slik hjemmel er utformet med utgangspunkt i NAV-loven § 4 a andre ledd med tilhørende forskrift, som gir Arbeids- og velferdsetaten hjemmel til å treffe avgjørelser som utelukkende er basert på automatisert behandling av personopplysninger.

Et særtrekk ved sosialtjenesteloven er at avgjørelser om rett til tjenester etter loven gjøres etter en vurdering av svært skjønnsmessige kriterier. Sosialtjenesteloven § 43 a om

behandling av personopplysninger har i dag derfor ingen hjemmel for automatisert saksbehandling. Det fremgår av høringsnotatet at forskuddsordningen, som er tenkt som et tiltak i krisesituasjoner, skiller seg fra dagens regler på dette punktet. Det vises til at forskuddet er en foreløpig utbetaling og at avgjørelsen ikke vil avgjøre endelig hvilken rett søkeren har til økonomisk stønad etter loven. Slik sett mener departementet det er vanskelig å se at automatisert behandling av en søknad om forskudd skulle innebære noen uforholdsmessig risiko ell eller ulempe for mottakeren. Særlig holdt opp mot alternativet, som kan være kritisk lang saksbehandlingstid for søknader om dekning av livsoppholdsutgifter, vurderes automatisering å kunne være både nødvendig og forsvarlig i en gitt situasjon.

Som påpekt i høringsnotatet, inneholder personvernforordningen artikkel 22 særskilte regler for behandling av personopplysninger ved helautomatiserte avgjørelser. Den enkelte har i utgangspunktet rett til å ikke være gjenstand for avgjørelser som utelukkende baserer seg på automatisert saksbehandling og som har rettsvirkning for eller på tilsvarende måte i betydelig grad påvirker vedkommende, med mindre en av unntaksbestemmelsene kommer til anvendelse, jf. artikkel 22 nr. 1 og 2. Etter artikkel 22 nr. 2 bokstav b kan det gjøres unntak fra artikkel 22 nr. 1 dersom avgjørelsen er tillatt i henhold til medlemsstatenes nasjonale rett som den behandlingsansvarlige er underlagt, såfremt det er fastsatt «egnete tiltak for å verne den registrertes rettigheter, friheter og berettigede interesser». Datatilsynet viser til at slike garantier i henhold til forordningens fortalepunkt 71 bør omfatte spesifikk informasjon til den registrerte og rett til menneskelig inngripen, til å uttrykke synspunkter, til å få en forklaring på avgjørelser truffet etter automatisert behandling og til å klage over avgjørelsen. Kravene til informasjon til den registrerte fremgår nærmere av forordningens artikler 12 og 13.

Automatiserte avgjørelser kan etter forordningen ikke bygge på særlige kategorier av personopplysninger (for eksempel helseopplysninger), med mindre behandlingen er nødvendig av hensyn til «viktige allmenne interesser» etter artikkel 9 nr. 2 bokstav g, og det er innført «egnete og særlige tiltak for å verne den registrertes grunnleggende rettigheter, friheter og berettigede interesser», jf. artikkel 22 nr. 4. Departementet utelukker ikke at det innenfor en forskuddsordning kan være nødvendig å behandle helseopplysninger og foreslår derfor at forskriftshjemmelen åpner for dette. Det legges til grunn at det å sikre utbetaling av økonomisk stønad uten en for stor forsinkelse som følge av utbrudd eller fare for utbrudd av allmennfarlig smittsom sykdom omfattes av «viktige allmenne interesser».

Datatilsynet er enig med departementet i at det å sikre rask utbetaling av økonomisk stønad i situasjoner som nevnt kan anses som «viktige allmenne interesser» i relasjon til personvernforordningen art. 22 nr. 4. Vi vil samtidig fremheve at automatisert behandling av særlige kategorier av opplysninger forutsetter at det er innført «egnete og særlige tiltak for å verne den registrertes grunnleggende rettigheter, friheter og berettigede interesser». Det sentrale her er at det må foreligge tilstrekkelige kvalitetssikringsmekanismer for å sikre at de opplysningene som ligger til grunn for avgjørelsen er riktige og dekkende. Hva som kreves av egnete tiltak må vurderes i lys av betydningen som behandlingen har for den enkelte, holdt opp imot samfunnets og forvaltningens behov. Dette er også lagt til grunn av departementet i Prop. 135 L (2019–2020) *Endringer i arbeids- og velferdsforvaltningsloven, sosialtjenesteloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (behandling av personopplysninger)*.

Vi merker oss at det i utkast til forskrift slås fast at behandlingen må sikre partens krav til forsvarlig saksbehandling og være forenlig med retten til vern av personopplysninger. Den registrerte har videre rett til manuell overprøving av avgjørelsen om forskudd. Hvilke tiltak som anses egnet for den aktuelle behandlingen er ellers ikke nærmere omtalt i høringsnotatet. Vi bemerker at dette må vurderes ved en eventuell utredning av løsning for automatisert behandling.

Til punkt 3.3 Tentative forslag til forskrifter

Det fremgår av høringsnotatet at forskriftsutkastene er utformet med utgangspunkt i det som antas å være de mest sannsynlige scenarioene på sosialtjenesteområdet i en unntakssituasjon som følge av pandemi. Den ene forskriften åpner for forenklet innhenting og vurdering av opplysninger og dokumentasjon, mens den andre forskriften hjemler adgang til å utbetale forskudd på økonomisk stønad.

I forskriftene er det lagt opp til at kommunen skal kunne bruke nødvendige opplysninger om ytelser og stønader fra Arbeids- og velferdsetaten og fra A-ordningen/A-inntekt for å behandle søknader om økonomisk stønad og forskudd. Det vises til at kommunen i saker som gjelder tjenester etter loven allerede har tilgang til nødvendige opplysninger i Folkeregisteret og at dette er sentrale kilder til opplysninger som kan indikere om søkeren er berettiget til økonomisk stønad, samtidig som det sparer kommunen for saksbehandlingsressurser. Det fremgår av høringsnotatet at slik innhenting i prinsippet bryter med tanken om brukermedvirkning som ligger til grunn for sosialtjenesteloven § 43 første ledd. Disse kildene vurderes imidlertid ikke å gi kommunen tilgang til flere opplysninger enn det som er relevant for saksbehandlingen eller opplysninger det er en uforholdsmessig ulempe for søkeren at kommunen har tilgang til. Det vises dessuten til at forskriftene bare vil settes i kraft dersom det i en kritisk situasjon er nødvendig for å sikre at kommunen får gjennomført utbetaling av stønad til dekning av livsoppholdsutgifter.

Datatilsynet vil understreke at personopplysninger ikke skal behandles i større utstrekning enn det som er nødvendig for formålet. Vi viser ellers til forordningens artikkel 14 om informasjon som skal gis dersom personopplysninger ikke er samlet inn fra den registrerte. Bruk av opplysninger som kommunen allerede har til nye formål, der dette ikke er basert på samtykke fra søker, kan i seg selv være en ulempe for den registrerte. Det forutsetter derfor god, individuell informasjon om ordningen.

Det fremgår av høringsnotatet at det eventuelt kan utredes om en forskuddsordning kan være en automatisert løsning. For det tilfellet at en slik løsning utvikles, er det foreslått i *forskrift om forskudd på økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven for å avhjelpe konsekvensene av allmennfarlig smittsom sykdom* § 9 at kommunen skal kunne treffe avgjørelser som utelukkende er basert på automatisert behandling av personopplysninger, herunder personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10. Det er presisert at behandlingen må sikre partens krav til forsvarlig saksbehandling og være forenlig med retten til vern av personopplysninger samt at den registrerte har rett til manuell overprøving av avgjørelsen om forskudd.

Datatilsynet ser presiseringene som positive. Vi vil likevel vil fremheve nødvendigheten av å vurdere personvernmessige konsekvenser og egnede tiltak/garantier ved en eventuell utredning av automatisert løsning, jf. personvernforordningen artikkel 35. Vi viser ellers til våre kommentarer til punkt 3.2 over.

Med vennlig hilsen

Bjørn Erik Thon
direktør

Maren Vaagan
juridisk seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevne signaturer

Kopi til: ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENTET, Vibeke Trålim
KOMMUNAL- OG MODERNISERINGS-DEPARTEMENTET